

SZENTMÁRTONI JÁNOS
Szomjúság

A Nő kikelt az ágyból, elbotorkált a konyháig, és ivott egy pohár vizet. Lámpát nem kapcsolt, hogy férjét föl ne ébressze, aki még mindig az ablak felé fordulva aludt, neki háttal, ezen az éjszakán szokatlanul csendesen.

Amikor visszafeküdt, eszébe jutott az anyósa, akit nem ismerhetett személyesen. Tudta, hogy a Költő ideggyengesége, sokszor vérlázító szenvtelensége mélyén az ő hiánya lappang. Hány éven át feszegette férje burkait, hogy lépjen elő, ne féljen szeretni. Talán ha az édesanyja élne, közöttük se lett volna annyi probléma?

Vajon milyen lehetett ez az asszony? Izgatott lett a kérdésétől, mintha valami rejtély kapujába ért volna, amin ha benyit, több mindent megért a férjéből is. A Költő olykor mutogatott neki régi családi fotókat. Gyűjtötte őket. Mintha a fényképekkel akarta volna igazolni maga előtt azt az életet, amiből idővel kimaradt. Neki még fényképei sem voltak. Legalábbis kéznél. A férjének annál inkább. Emlékezett, hogy kezdetől fogva izgatta fantáziáját a Költő édesanyja. Voltak válságos pillanatok, amikor átkozta is őt, amiért, ha nem is önszántából, de olyan korán kilépett a férje életéből, és nem tanította meg szeretni. Egy-egy ilyen érzelmi roham után persze mindig elszégyellte magát, de a kudarc és a tehetetlenség érzetén ez mit sem változtathatott. Szerette nézegetni a Költő régi fotóit. Jobban, mint a saját családjáét. Épp nem is olyan rég, amikor a férje nem volt otthon, előbányászta ezeket a fényképeket, kiválogatta azokat, amiken anyósa is rajta volt, és időrendbe rakosgatva őket, legalább egy órát eltöltött a nézegetésükkel.

A legelsőn egy-kétéves lehetett, az akkori műtermi fotózás divatja szerint: széttett lába közt (valószínűleg) piros gumilabdával ült. Lenge fehér ruhácska volt rajta, amit kicsi vállain nagy masnikkal kötöttek meg. A szép formájú fejére szorosan letapadt hajból néhány tincs az égnek áll: a fénykép és a pillanat bájának egyik fő forrása. A másik a nagy, ártatlan, barna szemek. Nem mosolyog, még csak nem is izgatott – egyszerűen, kissé elmélázva bámul a neki mutogató emberre, aki a fényképezőgép mellett áll-

hat. Úgy néz, mint aki talán nem is a mutogató, figyelmét lekötni igyekvő embert nézi, hanem ami mögötte van. A mozdulatai, a hangja, a teste mögött: ami szabad szemmel nem látható, csak az érzékeinkkel, vagy azzal a bizonyos harmadik szemmel, amely homlokunkból néz az emberi észlelésen túli világba. Ahonnan jövünk. Ahol az álmainkban járunk. Te jó ég – döbrent meg a Nő –, de hisz ez a férje nézése. Legalábbis amikor megismerte, ő épp így tekintgetett bele az ember életébe, mint akit nem is az érdeklő, akivel épp szót vált, hanem ami az illető szavai mögött van.

A képen, a kislány feje körül van egy nagy kerek árnyék, talán a fényvisszaverő korongja. Mai szemmel mintha egy parabolaantenna elmosódott tányérja volna. Viszont az ártatlan gyermekarc körül olyan, mint az ortodox ikonokon a glória. Szegény – rándította össze gyomrát a Nőnek e gondolat. – Ekkor még ő is szent lehetett, mint minden gyermek. Akit aztán elvadított és tulajdon sorsától elidegenített a hétköznapi fogcsikorgató istene. Mert házassága évtizedeiben korántsem szentekhez illő életet élt. Talán mert felőrölte a magány. Az a fajta egyedüllét, ami másokkal megoszthatatlan. Egyszerűen azért, mert még vallani sem képes róla, de ha tudna is, megszólnák érte. Nem értenék.

A második képen még komolyabb. Elsőáldozó, hét-nyolc éves lehet. Mellette egy állvány, rajta virágokkal körbefolytatott, giccses Krisztus-festmény. Szintén fehér, térd fölé érő ruhában áll, csípője előtt összekulcsolt kézzel, fehér kesztyűben. Fehér zokni, fehér cipő, fehér, apró virágos hajpánt. Törékeny vállára omló barna haj. A nézése komoly. Mint aki tisztában van a pillanat és az alkalom súlyával, jelentőségével. Mégis – erőltette emlékeit a Nő –, mintha ekkor sem a fényképezőgépbe, a fotóművészre, esetleg a szülei néznie – hanem mögöttük. Vagy méginkább az őket körülvevő, láthatatlan világba. Mint akit megbabonáztak – de arcán nem az áhítat, még csak nem is a csodálkozás kifejezése, hanem amikor valaki fölismeri sorsát a jelenésben. Hogy sokat fog szenvedni, de nincs mit tenni ellene. Kihátrálni nincs hová, és nincs miért. Végig kell menni az úton, bármekkora árat is fizet majd érte.

Férje kedvenc képén már tizenhat éves. Valóban gyönyörű lány. Nagyon jól sikerült portré. Dús, barna haja az akkori divat szerint begöngyöltve, kecses nyaka körül csipkegallér. Mosolyog. Szolid, bájos mosolya van. A Költő az orrát tőle örökölte.

Részlet a szerző készülő regényéből.

A száját is. Szép rajzolatú szája volt. Se nem vékony, se nem túl húsos. A tiszta, magas homlok alatt az ápolt, fül felé vékonyodó szemöldök olyan, mint a nyári felhők a szem holdjainál. Mélybarna szeme is mosolyog. De az arc báját ez a szem már csipetnyi kacérsággal is fűszerezi. Érett, mégis szűzies tekintet. Hamvas bőr, akár az első hó, amit még madárláb sem érintett. Nézése fogva tart, valóban. A férje sokáig nem is tudott szabadulni tőle. Talán őbenne is ezt a nézést, ezt a sugarat látta meg, amikor beleszeretett? Házasságuk éveiben olykor úgy érezte, hogy a Költő, amikor őt öleli, voltaképpen ezzel a fiatal lánnyal szeretkezik. Egyszer meg is jegyezte neki. Megrökönyödött. Amúgy is sokáig frusztrált volt a testi együttléttől. Voltak már öelőtte is barátnői, de ő volt az első az életében, akivel lefeküdt. Az egyik szilveszter éjszakán. A Fiú eléggé ittas volt, s ő nem várt tovább. Hisz már jó ideje együtt jártak. Egyszerűen magáévá tette. Ez gátakat tört át a Fiúban, még ha nem sokra emlékezett is abból az éjszakából. Igen, ő avatta férfivá a férjét, vezette be a testi gyönyör rejtélyébe, amit még maga sem ismert túlságosan, hiszen őt addig csak baszták. A Költőtől mást kapott, többet. Gyöngédséget, figyelmet, önzetlenséget. Csupa olyat, amire a hétköznapokban képtelen volt. Igen, ő volt az első igazi nő a férje életében. És sokáig az utolsó is akart maradni.

Egy másik képen nem sokkal idősebb. Nevet. Szép fogai vannak. Azonban a szem már gyanúsan fénylik, s alatta az első szarkalábak, amelyek még alig láthatóak, talán éppen csak akkor, ha nevet. Még mindig karcsú, szép. Szürke kosztüm van rajta. Tán az első munkába állását örökítették meg. Felnőtt. Befejtete iskoláit. Indul az életbe.

Aztán ott az esküvői fotó. Gyönyörű menyasszony. Bár arca kissé már kikerekedett. Csak nem az első babáját várja? A vőlegény nyurga, sármos legényke, úgy fest mellette, mintha csak az öccse volna. Halántékuk s válluk gyöngéden összeér. Álluk alatt hatalmas csokor.

Ahol első lányával, a Költő nagyobbik nővérével látható, aki három-négyéves lehet – tipikus végzet asszonya. Van benne valami Domján Edites. Erre még a férje hívta föl a figyelmét. Szemöldöke dúsabb, haja kócosabb, a tekintete lefegyverző. Már nem a kacérságtól, hanem valami mélyebb, romlottabb erőttől. Ami a férfiembert nem fölajzza, nem pusztán táncba vagy egy ártatlan flörtbe hívja – hanem két vállra fekteti, megsemmisíti. Tapasztal-

tabb, harcedzett kalandor az ilyen tekintettől azonnal, gondolkodás nélkül odébbáll, mert tudja, hogy addig égne a tűzében, amíg a szívéből nem maradna más, csupán egy füstölgő széndarab. S a nő ezek után csak átlépne rajta, akár a levetett kabáton, amit még ő dobott a lábai elé szerelmük hajnalán, hogy egy pocsolyán átsegítse.

Egy balatoni nyaralás pillanatfölvételén az anya arca már megviselt. Egy kövér asszony, de még vonzó. A végzetes tekintet babonázó félhomályát azonban már a komorság éjszakája váltotta fel. Az üdülő ebédlőjében ülnek körül egy fehér abroszos asztalt, előttük kompót, gyümölcs, üdítők és egy, még bontatlan kenyérkosár. A kisebbik lány némileg unott képpel néz válla fölött a gépbe. A nagyobbik elméláz valamin, tekintete az asztal tárgyai közt bolyong, úgy könyököl, hogy jobb kezével kecsesen a gallérijába kapaszkodik: lírai pillanat. És ott van már ő is, a Kisfiú, ölelgetnivaló, tündéri kis pofa, föltartott ujjal valamit magyaráz az apjának. Három-négyéves lehet. Szerette volna akkor ismerni a férjét, persze felnőtt fejjel. Apjuk, ahogy a gyerekek is, abban a tipikus nyolcvanas évekbeli melegítőben, amit mackónak is hívtak: piros vagy kék, s a vállaktól az ujjvégekig csíkpár fut, a legtöbbször fehér. Az apa huncutul nevet, talán a fián, az anya komoran nézi. Egyedül ő nincs melegítőben: virágos ruha, fölötté kardigán. Lerí róla, hogy boldogtalan. Hogy nem érti, mikor került ide. Miképp jutott ideig.

Ő is sokáig rettegett és borzong még ma is ettől: elhízik, zsírszagú háziasszony lesz, akinek legfőbb feladata otthon, hogy a gyerekek után rendet tartson, hogy férjének mindennap friss ebédet főzzön. Az egész évi gürzés közben pedig nyáron irány a Balaton, két hét a szabadság illúziójából, sült kolbász, habzó sörök, esténként titokban magányosan nézni a vizet, a sirályokat, ráadásul a mólónál kecsesen ringatózó vitorlások közül sem övék egyik sem. Vonattal jönnek, mennek, s a két állomáson veszteg-lés ideje között két hét napsütés, kártyacsaták, matracfújás. És többé semmi romantika, sehol egy tangós, fogai közt vörös rózsaszállal. Semmi tánc, csak nagyritkán a baráti összejöveteleken, ahol a család-apák azt hiszik, hogy még fiatalok a régi csáberővel, nevetésük is cseresznyepálinka-szagú, úgy hívják táncba a nőket, s közben egymás után recsegnek-ropognak a bakelitkorongok a kertbe kicipelte lemez-játszón, amelynek dalaira leginkább bögni volna jó: hogy hová tűnt az ifjúság.

Az utolsó kép, amire még emlékszik, a nagyobbik lány lagziján készült. Ez már színes fotó. A férje hatéves lehet, bohóckodik: vigyorogva dugja ki fejét a pohárba állított szalvéták és megkezdett sörösüvegek mögül. Az anyósa épp az ő tányérján szeletel valamit, sült vagy rántott húst. Igaz, a műveletre figyel, így a tekintetét nem lehet jól kivenni, de ha az ember jobban megfigyeli, meglátja rajta, hogy már ivott. Persze egy lagzin ez nem szokatlan. Mégis, az alkalmi ivók egyáltalán nem hasonlítanak például a zugivókra. Az a nő, aki egyszer-egyszer, csupán lagzikon vagy születésnapokon csicscent be – bájos. Jól áll neki a bódultság. Az a nő viszont, aki rendszeresen fogyaszt alkoholt, netán titokban, az nem bájos, inkább szánalomra méltó. A tekintete félszeg, egészen addig, amíg le nem gurítja az első féldecit, mert aztán fölbátorodik, azt hiszi magáról, hogy szemében újra a régi tűz lobog, pedig csak kiöntött mosogatólé alkalmi víztükrén homályló tompa fény, semmi más. Ebben az illúzióban addig ringatja magát, ameddig le nem részegedik. Mert aztán már csak a síró- vagy röhögő-görcs következhet. Esetleg, ha olyan a közeg, egy mocskos kefélés valamelyik bájgúnárral vagy kocsmatöltelékkel a közcéce falának dőlve. Ami után már csak a csömör, az undor, s legvégén az üresség. Ha egy nő eddig a pontig sokszor eljut, teljesen kiég, vagy szisztematikusan elkezd végezni magával. Bár a nők sokkal kevesebben lesznek öngyilkosok, mint a férfiak. Valahogy nem megy nekik. Talán kevésbé bátrak. Vagy jobban és szívósabban gyökereznek az anyaföldbe, a gyerekeikbe, az álmaikba. Tudta, hogy az anyósa nem volt ennyire elkeseredett és reménytelen, még idő sem adatott neki hozzá – de a félig lesütött tekintetből is fölismerte a jelenséget. Ő rögtön megérzi, kiszúrja. Amikor gyerek volt, a saját anyja volt ilyen, csak sokkal durvább kivitelben.

Sisi-lovasszobor

Úgy érezte, szereti ezt a rég halott asszonyt. Mintha sorstársa lenne. Tökéletesen megértette szerelem és szabadság utáni vágyát. Hogy élni nem lehet tartósan pezsgés nélkül, csak vegetálni. Emlékezett, amikor kapcsolatuk elején váratlanul kijelentette a Fiúnak lefekvéskor: ő nem lesz háziasszony. Rögeszmésen viszolygott a szereptől, s közben látta, hogy a vőlegényét milyen szívós, mindenre elszánt, ha kell, fogcsikorgatva küzdő háziasszonyok nevelték föl, s félt attól, hogy belőle is ilyen akarnak majd faragni – holott ő inkább múzsa szeretne lenni. Érdekes, a férje soha nem akart belőle háziasszonyt nevelni, mégsem szűnt meg benne soha ez a rettegés – igaz, múzsának se kellett. Később értette meg, hogy nem azért, mert a férje nem szerette őt eléggé, hanem mert nem volt szüksége múzsákra. Neki démonai voltak, akikkel meg kellett küzdenie, s kikergetni őket az életéből, hogy legyen hely a családnak. De mire a végére ért ennek a küzdelemnek, ő

belefáradt a várakozásba, a hétköznapiakba, az álmodozásba, s kétszer is elmarta magától a férjét, zűrös kalandokba bonyolódott, mert azt hitte, hogy az új szerelem majd gyógyír lesz a sebeire. De mindig rádöbben viszonylag rövid időn belül, hogy nem tud a Költő nélkül élni. Nélküle eltéved, még a saját érzései közt is, nemhogy a barbár külvilágban. S olyankor, hiába legyeskedtek körötte szinte mindig munkahelyen vagy épp a múltból felbukkant férfiak, ő visszagubózott a férje világába, egészen addig, amíg újra fulladozni nem kezdett. S a Költő most, amikor már megnyugodna, mint Odüsszeusz, fáradtan és megkönnyebbülten hazatérne Pénélopéhez – ő megint szakítani fog vele, mert úgy érzi, hogy nem szereti őt. És tudja azt is, hogy élete végéig szeretni fogja.